

כתיבת תפילין על ידי מי שאינו בר קשירה

תשובה תשפא

שאלה: איתא בגמ' (יומא כח, ב ובקידושין פב, א) דהאבות קיימו כל התורה ולכאו' בכלל זה אף מצות תפילין, ויש לעיין היאך קיימו אותה והא קיי"ל דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה¹⁰⁵⁵ ופסול בכל תיקון עשייתו, ומכיון דלא נצטוו על קשירה אם כן תפילין דידהו הרי הם צריכים להיות פסולים.¹⁰⁵⁶

תשובה: כאינו מצווה ועושה.¹⁰⁵⁷

מקורות וביאורים

ליה ס"ת, דכ' דהתורה עצמה נעלמה מעיני כל חי עד שניתן למשה בסיני, ומ"מ ידיעת התורה והמצוות הוי קודם עכ"ד, ומעתה צריך לידע מהיכן ידע אברהם אבינו את התורה הקדושה, ובשירי קרבן (ירושלמי שם) נקט דהשי"ת צוה לו על כך, ולפי"ז נוחא הקו' הנ"ל דבאמת אברהם אבינו היה בר קשירה כיון דנצטוה על זה, אמנם החיד"א בס' פתח עינים (קידושין שם) כתב דהוי כליותיו נובעות חכמה וידע התורה, ולדבריו צ"ע היאך קיים אברהם אבינו מצות תפילין והא לא הוי בר קשירה, ובנפש החיים (ש"א פכ"א ובפרקים פרק ז') כ' דהאבות קיימו כל התורה לא מחמת שהיו מצווים ועושים כך מצד הדין, אלא רק מצד השגתם בטהר שכלם התיקונים הנוראים הנעשים בכל מצוה בהעולמות וכחות העליונים ותחתונים, והפגמים הגדולים והחורבן והריסה ח"ו שיגרמו בהם אם לא יקיימום וכו', ועל פי סדר וענין זה היה כל אחד מהם מתהלך ומתנהג בכל ענינו כפי שראה והשיג התיקונים העליונים כפי שרש נשמתו וכו', ולא במעשים ומצוות קבועים וסדורים שיהיו חק ולא יעבור, כמו יעקב אבינו ע"ה בענין צאן לבן והמקלות וכו' דבווהר הקדוש (ח"א קסב, א) כתב דבדבר זה המשיכו השפעות התפילין, ולפי"ז נוחא הא דלא קיימו כל התורה כפשטה. ¹⁰⁵⁷ כ"כ הרמב"ן

דרחה לדבריו. ¹⁰⁵⁵ המ"א כ' (סי' ל"ט סק"ד) דאע"ג דקיי"ל דמומר לתיאבון הוי בר קשירה ואינו פסול לכתוב תפילין, מ"מ מוסר לתיאבון פסול לכתוב תפילין (וכ"ה במ"ב שם סק"ו-ז'), וכ' החתם סופר (בהגהותיו בשו"ע שם) לבאר בזה דיש כח בכלל ישראל להוציא המורדים מכלל האומה ויחזרו לגויים גמורים אף להקל, ויש לעיין בזה דביו"ד (סו"ס רס"ח) כ' הרמ"א דישראל מומר שעשה תשובה אין צריך לטבול רק מדרבנן, ומדס"ל דאין חייב לטבול מדאו' כבגוי שבא להתגייר חזינן דס"ל דמומר לא יצא לגמרי מכלל ישראל, וביאר רבינו שליט"א דתלוי אס הוציאוהו, דאף דיש כח ציד ישראל לעשות כן אין לנו עושים כן בכל מומר דהא משתדלים שיחזרו נמשכה, ולפי"ז בכה"ג שהוציאוהו הרי הוא צריך לחזור ולטבול מדאו' כגור. ¹⁰⁵⁶ וכן הק' בעל הקיצור שו"ע (הגר"ש גנצפריד ז"ל בספר אפריון פר' תולדות) דמי כתב לאברהם אבינו סת"ם כיון דלא הוי בר קשירה, ותי' דאיתא בסוטה (יז, א) דבזכות שאמר אברהם אבינו מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לציצית ותפילין, וכיון דהוי הגורם למצות תפילין שייך ביה וקשרתם וכתבתם עכ"ד, ובמאי דפשיטא ליה דהיה לאברהם אבינו ס"ת, הנה התוס' רא"ש (סוף קידושין) לא ס"ל כן דאיהו נקט דלא הוי

תשובה תשפב

שאלה: הביה"ל (סי' ל"ט ד"ה כשר) הביא דביד אפרים כתב דגר תושב כשר לכתוב תפילין לשמן אם קיבל עליו מצות תפילין, והק' ע"ז הביה"ל דכיון דאינו מוזהר על הקשירה מאי טעמא חשיב בר קשירה, וצל"ע דבסי' ד"ש כ' הביה"ל (ד"ה אינו יהודי) דגר תושב שקיבל על עצמו תוספת מצוות הרי הוא מחויב לקיימם, וא"כ הכי נמי י"ל לגבי תפילין דאחר שקיבל על עצמו הרי הוא נעשה מחויב בדבר, ומאי קשיא ליה על דברי היד אפרים.¹⁰⁵⁸

מקורות וביאורים

לומר דהשבטים עצמם שחטו, והכרתי ופלתי כ' (סי' ב' סק"א) וכיון לזה רבינו שליט"א בטעמא דקרא פר' ויגש, דמכאן ראיא לשי' הרמב"ם דנכרי שאינו עובד עבודה זרה שחיתתו כשרה מדאו' ואינהו ידעי דיוסף וביתו אינם עובדי עבודה זרה, (ובס' אור תורה לאדמו"ר מאוסטרובצא העיר על מש"כ המהרש"א דסו"ס אף השבטים עצמם אינם בר זביחה, ועל מש"כ הכרתי ופלתי העיר דאף דכ"כ הכסף משנה בדעת הרמב"ם אבל לאו כו"ע ס"ל הכי), ובמי נפתוח (שם) כ' דבמקום דישנם שנצטוו על השחיטה איכא למעט את אלו שלא נצטוו, אמנם קודם מתן תורה שלא היה ציווי על כך לא שייך למעט מי שאינו בר זביחה עיי"ש. ¹⁰⁵⁸. ויש להוסיף עוד דהנה בדרכי משה (סי' ל"ט) כתב דגר וממזר אסורים לכתוב ס"ת, מיהו בתפילין ומזוזות אין לחוש (יעו"ש הטעם), והמגן אברהם (סק"ט) גרס בדברי הדרכי משה גר תושב, ובפמ"ג (א"א סק"ט) תמה עליו דודאי דאין להכשיר גר תושב אף בכתיבת תפילין דהא אינו בר קשירה, ועל זה קאמר היד אפרים דאיכא למימר דקיבל על עצמו מצות תפילין ומשום הכי שרי ליה אף לכותבן, ועל זה תמה הביה"ל כנ"ל, ובסי' ד"ש כתב המגן אברהם דגוי שנשכר לישראל וקיבל על עצמו מצות הנוהגות בעבד, אף דאין רבו מצווה על שביתתו מ"מ הוא אסור

בראשית (פכ"ו פסוק ג') דהאבות קיימו את התורה כאינו מצווה ועושה, ובפרשת דרכים דרוש ג' האריך בזה עיי"ש, אמנם לכא' עדין קשה דאינו מצווה ועושה הרי זה כלפי הגברא הפועל את המצוה, אבל כלפי גוף המצוה אין תי' זה מהני דהא צריך לקיימה כתיקנה ובלאו הכי אין זה מצוה, (וע"ע ביה"ל סי' ל"ט ד"ה כשר לכתוב תפילין), ומעתה כיון דהאבות לא נצטוו על זה א"כ לא הוו בר קשירה והתפילין שלהם פסולות, ונמצא דלכא' לא קיימו מצוה כלל, וביאר רבינו שליט"א דקיבלו על עצמם ועיי' בהערה הבאה שהובאו דברי הביה"ל בסי' ד"ש דגוי רשאי לקבל על עצמו לשמור מצוות מסרימות וחשיב כמצווה בהם עיי"ש. ועוד יש לפרש דכל הדין של בר קשירה הוא שייך בזמן דיש שנצטוו על הקשירה ויש שלא נצטוו, ובהכי איכא למימר דמי שאינו בר קשירה אינו כשר בתיקון התפילין, אבל קודם שנצטוו אם כן כולי עלמא לאו בר קשירה ואין בזה ריעותא, וכ"כ במי נפתוח (פרפר נ"ג אות ג') וכ' ליישב בזה היאך אכלו השבטים משחיטת הממונה על בית יוסף והא אינו בר זביחה, ובחולין (צא, א) איתא דיוסף אמר וטבוח טבח והיינו פרע להם בית השחיטה ופירש"י שלא יאמרו נחורה היא, ובמהרש"א (שם) הקשה דעדין צ"ע דסו"ס אינו בר זביחה ואין שחיטתו כשרה, וע"כ כתב דצריך